

Xarni prezentacia

O trinto Evaluaciaqo Rapòrto si o panžto thaj o palutno produkto kredo and-o kontràkto "I Implementacia e Planosqi vaš i Evaluacia e Operacionalone Programosqi Kompetitivipen 2014-2020, o 1-to Lòto: I evaluacia e intervenciengi POC (Operacionàlo Progràmo Kompetitivipen) and-o umal e rodipnasqo, buxläripnasqo, inovaciaqo" phandavdo maškar o Ministèro e Investicienqo thaj e Evroputne Projekturenqo thaj i asociacia kerdi andar o Themutno Institutò vaš Žantrikano Rodipen and-o Umal e Butäqo thaj e Socialone Brakhipnasqo (Lidero) thaj o S.C. ERNST&YOUNG SRL (Asociato), kontràkto kredo and-o projèkto "I Implementacia e Planosqi vaš i Evaluacia e Operacionalone Programosqi Kompetitivipen 2014-2020". O rapòrto prezentisarel e konklùzie vaš i trinto evaluaciaqi buti, kerdi and-i periòda novembro 2022 – àvgusto 2023, dikhindoj e intervèncie lovärde and-o POC 2014-2020, vaš rodipen, tehnologikano buxläripen thaj inovacia (CDI), te del pes vast k-o ekonomikano kompetitivipen thaj k-o buxläripen e biznisurenqo.

E intervèncie vaš rodipen, tehnologikano buxläripen thaj inovacia anen lenqi dirèkto kontribùcia k-i implementacia e Themutne Strategiaqi vaš Rodipen, Buxläripen thaj Inovacia 2014-2020 thaj den vast k-o Parteneripnasqo Akòrdo 2014-2020, speciàlo e direktone kontribuciasa k-o keripen e obiektyvosqo – O baräripen e rodipnasqo, e tehnologikane buxläripnasqo thaj e inovaciaqo.

E specifiko obiektyvură e programosqe POC vaš rodipen, tehnologikano buxläripen thaj inovacia, save reprezentisarde vi e evaluaciaqe tème (TE) e kadale raportosqe, si:

- O baräripen e zantrikane šajnipnasqo and-e umala vaš godäver specializacia thaj sastipen (i evaluaciaqi tème TE1)
- O baräripen e kotorliipnasqo and-o rodipen k-o nivèlo e Evroputne Uniaqo (i evaluaciaqi tème TE2)
- O baräripen e privatone investicienqo and-o CDI (i evaluaciaqi tème TE3)
- O baräripen anda so dikhel o transfèro e zanimatenqo, e tehnologiaqo thaj e personalosqo e kompetencanca CDI maškar o pùbliko, rodipnasko mèdio thaj o privato mèdio (i evaluaciaqi tème TE4)

I metodològia e evaluaciaqi labärdäs jekh buxlo sètos e instrumenturenqo thaj e analizenqe tipurenqo. I kontrafaktuàlo evaluacia e impaktosqi, savi sas kerdi, andäs barärdö molipen k-e konstatatìe thaj k-e konklùzie kerde, reprezentisarindoj jekh vastni buti k-o themutno nivèlo, andar i perspektiva e kompleksone metodologiaqi savi sas aplikisardi, k-ašti te sikavel pes o impàktu e Operacionalone Programosqo, thaj vi o inkeripen po lùngo vaxt e kadalesqo.

E rezultàtură andar kadava evaluaciaqo rapòrto sas len k-i baza e paruvimasqi teoria vazzini palem and-o dujto evaluaciaqo rapòrto. E paruvimasqi teoria vazzini sas bazisardi p-o jekh azbalipen kaj dikhlas po laches o módo sar e intervèncie anen lenqi kontribùcia k-ašte liel pes dirèkto, sigutne, intermediaro thaj po lùngo vaxt rezultàtură. Sajekhvar, i palemdikhli metodològia andar kadaja trinto evaluaciaqi buti anderärdäs i eksploracia dikhindoj e kauzàlo, eterogèno impàktură vaš i evaluaciaqi tème 3 thaj o empiriko tésto e metodaqo diferènce and-e diferènce k-o regionàlo nivèlo vaš savorre štar evaluaciaqe tème. Kana kerdäs pes i estimacia vaš e kauzàlo, eterogèno impàktură, sas line and-o dikhipen vver karakteristike, sar o aktivipnasqo sektöro e kompaniaqo (Agrikultura, Indùstria, Konstrùkcie, Sérvisură), o baripen e firmaqo (mikrobiznisură, tikne thaj maškarutne firme), o instrumentosqo tipo (projèkto e tipostar C thaj D, tehnologikano, inovatiivo projèkto palal o intervenciaqo berś), tha' vi o umal vaš godäver specializacia (Bioekonomia, e Informaciaqo thaj Komunikacienqi Tehnologìa, Than thaj sarbaripen, Enèrgia, mèdio thaj klimatèriko paruvimata, Eko-nanotehnologìa thaj spidinde materiàlură, Sastipen)

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

Vaś te na aven e propagaciaqe efèktură (spillover) thaj e kontaminacie e tratamentosqe (o efèkto e tratamentosqo asti te ulavel pes vi opral e bitratisarde unitètură) save asti te aven vastne thaj asti te azban nasul e konkluzie e kontrafactualone evaluaciaqe, sas implementisardi i kontrafaktuålo evaluacia k-o regionålo nivèlo, kaj, labärindoj däte kidine geografikanes k-o nivèlo e sikavnenqo pal-e rezultàtură thaj e intensitetură e vastdinipnasqe, kerel pes i ekspluatacia te dikhel pes savi rig andar o paruvipen e relevantone, rezultatosqe sikavnesqo asti te avel kerdi andar i kauza e intervencienqi POC, save si o obiekto e investigaciaqo thaj savi rig si kerdi, paruvipnaste, andar i kauza e biažukerde paruvipnasqi. Sajekhvar, and-i kadaja evaluaciaqi buti sas estimisardo o impàkto kumulativo e intensitaqo e intervencienqi POC kaj si specifiko vaś e verver obiekтивură opral e analizisarde sikavne.

E orizontålo limite e evaluaciaqe inkeren e tiknärde ginestar e projekturenqo agorisarde zi k-o chon marto 2023, i däta k-i savi sas bičhalde e informacie andar e datenqi baza MySMIS. Madikh so i däta zi kana kidäs pes i informacie si jekh pašutni k-o agor e implementaciaqe periodaqo e programosqi, sathaj o gin e agorisarde projekturenqo si dosta baro, 231 e agorisarde projekturna zi k-o agor e chonesqo marto mamuj 450 kontraktură telalxramosarde. And-o kazo e projekturenqo kaj sas len probleme and-i implementacia sas barärdi i periòda e adicionalone akturena.

K-asti te analizisarel pes i distribucia and-o regionålo profilo thaj p-e godäver specializaciaqe umala e projekturenqe rezultaturenqe, sas labärde e informacie ankalavde andar i baza MySMIS vaś e projekturna kontraktisarde anglal o chon marto 2023. Inkliste kadja nesave **limitacie**, save inkeren e faktostar ke e programosqe sikavne deklarisarde k-o nivèlo e projektosqo si validime k-o agor e projekturenqo, thaj and-i baza MySMIS, dini e evaluaciaqe gruposqe, na sas arakhle komplèto informacie vaś savorre projekturna save lien than akana. I validacia e labärde datenqi sas kerdi e žutipnasa e komparaciaqe e informaciencia anderärde and-o Beršutno Implementaciaqo Rapòrto POC p-o 2022 thaj and-e programosqe dokumèntură kaj sas konsultime.

And-o ansämblo, o programo POC dinäs anglai k-e trebaimata thaj provokacie phandle e tiknärde nivelo star e ekonomikane kompetitivnasqo k-o themutno nivèlo, ristärindoj i relevanca e programosqi vaś o ekonomikano konteksto thaj i relevanca e CDI (rodipen, buxläripen, inovacia) andar i periòda 2014-2020, mamuj e negativo tendèncie registrisarde k-o nivèlo e relevantone sikavnenqo dikhindoj i evolùcia thaj i performanca e sistemosqi vaś CDI. O impàkto e intervencienqo **sas generaloste pozitivo**, thaj e kerde investicie andine lenqi kontribucia and-e nesave kàzurä te áchavel pes o telöviperen e sikavnenqo thaj and-e aver kàzurä k-o inkeripen vaj k-o tikno baräripen kadalengo.

E rezultàtură palal i akanutni evaluacia čačarde but e rezultàtură andar e anglutne evaluaciaqe butä andar e berša 2020 thaj 2022, sikavindoj and-e detaja, and-e nesave kàzurä, nesave neve aspektură. Kadala rezultàtură vazdärde o faktor ke o paruvipen angledikhlo and-o momento kana sas projektisardo o programo sas kerdo, and-jekh lačhi mezura, e intervèncie isindoj lačhes tradine karing e arakhle trebaimata. Ame patäs ke e pozitivo, kerde efektură avilena maj importanto kana nesave kontekstuålo fakturură avilena favorutne and-jekh maj bari mezura (e loväripnasqi intensiteva vaś o sistemo CDI avilásas kodoja planifikisardi, o krisutno thaj institucionålo kadro avilásas maj stabilo thaj maj prediktibili, e ekonomikane evolùcie na avilena azbaline negativone čhandeste e krizatar COVID-19 thaj e krizatar e maripnasqi andar i Ukraina).

I evolùcia e sikavnenqi andar o sektoro CDI, thode and-i relacia e obiekтивurenca e intervencienqe andar i periòda 2014-2022, ankalavdäs anglal generalo tendèncie, vaj tiknäripnasqe vaś i mažoritea kadalengi, vaj bivastne baräripnasqe, e nesave konžunkturalone variaciencia p-e telal-periòde. I maj vastni karakteristika and-i periòda 2014-2021 sas o but tikno baräripen (e 0.09 procentualone viramena) e privatone pokinimatenqo vaś CD, p-o fôndo jekhe but tikne loväripnasqo e privatone sektorosqo CDI, e negativone evolucienqo dikhindoj o gin e inovaciaqe biznisurenqo thaj o gin e salariaturenqo andar kadala bìznisurä. And-o berš 2021, o procènto andar o PIB dikhindoj e privato pokinimata vaś CD reprezentisarelas töko 0,24% mamuj i res stabilime e Rumuniaqi e 1% andar o PIB andar i Themutni Strategia vaś Rodipen-Buxläripen thaj Inovacia, vaś o berš 2020, čhivindoj amen p-o palutno than and-i Evroputni Únia. Jekh vastno, kontekstuålo faktoro savo áchavdäs i implementacia e projekturenqi thaj o

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

Liipen e rezultaturenqo si e efèktură k-o ekonomikano thaj sociàlo nivèlo, kerde e pandemiatar COVID-19, ama vi o but tikno lovăripen e sektorosqo.

O keripen e pokinimatenqo andar e fòndură and-o regionàlo profilo si bi ekilibrosqo, o regiòno Bukureşti-Ilfov anindoj jekh kontribùcia e paše duje trinimatenqi k-o keripen e totalone pokinimatenqo andar o aktivipen CD. Avere rigate, e maj bare barărimata mamuj o berś 2014 sas registrisarde and-o regiòno Vèsto, thaj e maj tikne and-o regiòno Nòrdo-Èsto. O trebaipen vaś i implementàcia po dur e aktivimatenqi save sas angledikhle and-o Progràmo sas zorărdò vi e strategikone evoluciendar k-o themutno thaj evroputno nivèlo. O stratègiko kàdro k-o nivèlo e Evroputne Uniaqo dikhindoj CDI liel angl-i jakh o dikhipen vaś stratègiko buxlăripen po lùngo vaxt, śerutnes anda so dikhel o zorăripen vaś jekh Evroputni Ària e Rodipnasqi (ERA). Ama k-o themutno nivèlo, o adoptisaripen kerdò po zabades jekhe beršesa e Themutne Strategiaqo vaś Rodipen, Buxlăripen thaj Inovàcia vaś i periòda 2014-2020, vi po zabades oxtone chonena e Themutne Planosqo vaś Rodipen-Buxlăripen thaj Inovàcia vaś i periòda 2015-2020 sas les jekh negatìvo influènca vi opral o thavdipen e intervencienqo andar POC, von astarindoj butpalal. Maj but, o institucionàlo kàdro savo si akana and-o umal CDI duràrel pes katar lesqo karaktèro e eficientone rajaripnasqo, e butvarne, institucionàlo paruvimata determinisarindoj o xasaripen e responsabilitetosqo thaj o adoptisaripen kerdò po zabades e krisutne kadrosqo.

Madikh so sas kerde paruvimata k-i fiskàlo legislàcia save dikhle te keren e aktivimata CDI maj cirdutne, i evaluàcia sikavel ke o krisutno thaj institucionàlo kàdro trebul te avel kerdò maj modèrno, k-ašti te avel maj lačho adaptisardo k-e stratègiko obiektìvură dikhindoj o barăripen e zantrikane sajnimatenqo, te kerel pes jekh maj lačhi stratègiko programàcia thaj planifikàcia, favorutne kondicie thaj vastdinipnasqe, lovăripnasqe instrumèntură save te stimulisaren o kotorliipen e privatone firmenqo k-o aktivipen CDI thaj k-ašti te kerel i karièra CDI te avel maj cirdutni.

Akana, o adoptisaripen kerdò po zabades pašal duje beršenca jekhe neve, strategikone kadrosqo thaj jekhe neve, themutne planosqo vaś CDI, kerel vi and-o avutnipen rimosarimata and-o liipen e fondurenqo thaj and-o thavdipen e avutne programosqo, sathaj i nevi strategia del jekh nevo rajaripnasqo kàdro maj but adaptisardo k-e neve kompetitivipnasqe trebaimata. Tha', nana-i jekh klàro implementaciaqo kalendàro thaj na si stabilime mekanismură kaj te ristären o respektisaripen kadalesqo. I planifikàcia e lovăripnasqe resursenqi thaj maj but o respektisaripen e planifikaciaqo si azbade katar bisiguranca thaj biprediktabiliteta.

And-o ansàmblo, **e rodipnasqe infrastruktùre andar amaro them sas len jekh buxlăripnasqi tendència** and-i implementaciaqi periòda e programosqi POC 2014-2022, thaj **o gin e publikone-privatone ko-publikaciengò thaj e maškarthemutne, zantrikane ko-publikaciengò k-jekh miliònò e themutne manušenqo baràrdàs**, thaj o Progràmo sas les jekh vastni kontribùcia andar kadaja perspektiva. Sathaj, i Rumùnia ačhel but telal i evroputni mèdia anda so dikhel e evolùcie registrisarde and-i periòda 2014-2021.

*E intervèncie dikhindoj o barăripen e zantrikane sajnipnasqo and-e umala vaś godäver specializàcia thaj sastipen sikavde pen sar **baxtagoresqe intervèncie, vastdindoj i angažàcia e neve roditrenqi thaj o barăripen e numerosqo e roditrenqo save kerel buti and-e lačharde, rodipnasqe infrastruktùre**. I implementàcia e projekturenqi andás laqi kontribùcia k-o barăripen e performancenqo e beneficiarurenqe and-o: liipen e produkturenqo, procesurenqo, neve/lačharde tehnologienqo, o keripen e publikaciengò thaj artikulurenqo, o lačharipen e sombutimatenqo C&D. Kadala efèktură tradine k-o lačharipen e transferosqo and-i ekonomìa/societèta e rezultaturenqo e CD, vi k-e efèktură dikhindoj i propagàcia e prinzipipnasqo karing aver bìznisură thaj organizàcie vaś CD. K-o nivèlo e sektorurenqo/marketurenqo save si relevànto/line angl-i jakh e projekturendar, e intervèncie POC dikhindoj o barăripen e zantrikane sajnipnasqo and-e umala vaś godäver specializàcia thaj sastipen dine vast, pašal aver faktorură sa kadja importànto, k-i emergència e nesave adicionalone, ekonomikane aktivimatenqi thaj k-o zorăripen e sistemosqo CDI. Sa kadja, e intervèncie POC kerde jekh efèkto nèto pozitivo opral o kompetitivipen e rodipnasqe organizaciengò saven sas len vastdinipen. Kadja, k-o nivèlo e biznisurenqo thaj e rodipnasqe instituturenqo kaj si beneficiàrură registrisardàs pes jekh efèkto nèto pozitivo e programosqo POC opral e biznisurenqo cífra, o profito thaj o maškarutno gin e salariaturenqo. K-o regionàlo nivèlo, i intensitàta e intervencienqi POC, anda so dikhel o barăripen e zantrikane sajnipnasqo and-e umala vaś godäver*

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

specializácia thaj sastipen, sas lan jekh dirèkto efèkto opral o gin e maškarthemutne, zantrikane kopublikacienco, opral e totalo pokinimata andar o aktivipen vaš rodipen-buxlăripen thaj opral o gin e zenenqo e opralutne studienca, save si angažuime and-o zanglipen thaj tehnologia. Anda so dikhel o generálo, ažukerdo impákt, o vastdinipen POC pal-o barăripen e zantrikane šajnipnasqo and-e umala vaš godáver specializácia thaj sastipen andás jekh importánto kontribúcia k-o lačharípen e andrutne kompetitivipnasqo thaj e ekonomikane barăripnasqo and-e umala e projekturenqe, thaj k-o barăripen e nivelenqo e publikone thaj privatone investicienqe CD and-e zóne line and-o dikhípen e projekturendar.

Liindoj and-o dikhípen i evolúcia registrisardi and-o Orizonto 2020 anda so dikhel o gin e kotorliimatenqo, thaj e eligibili projekturná, **o kotorliipnasqo grádo e Rumuniaqo k-o evroputno rodipen barărdás and-i periòda 2014-2023**, and-i komparácia e periodasa 2007-2013. Madikh so andar i perspektiva e baxatgoresqe rataqi i **performâncâ e Rumuniaqî and-o progrâmo Orizonto 2020 si telal i evroputni mèdia**, e opre-tele 2 procentualone viramenga, **o šajnipen e solicitanturenqo katar i Rumùnia barărdás**. Kana and-o berś 2021, toko 14% andar e eligibili projekturná lienas love, and-o berś 2023 dikhílas pes ke 33% andar e eligibili projekturná line love. Sa kadja, dikhel pes jekh barăripen e lovenqe kontribuciaqo e EU, and-i komparácia e analizasa andar o nakhlo rapòrto.

Jekh vastno faktoro kaj determinisardás **o barăripen e rumunikane kotorliipnasqo k-o Progrâmo Orizonto 2020 si reprezentisardo katar e intervèncie pokinde andar o POC**. Kadaja konklúzia si čácardi vi e analizatar and-o regionálo profilo, palal savi, k-o regionálo nivélo, i zor e intervencienqi POC dikhindoj o barăripen e **rumunikane kotorliipnasqo k-o Progrâmo Orizonto 2020** sas lan **dirèkto efèkto** opral o gin e participanturenqo, vi opral o lino pokinipen and-o progrâmo Orizonto 2020.

Sas arakhle misala kaj sikaven ke POC sa les kontribúcia k-o zorăripen e šajnipnasqo CD e organizacionqo beneficiárurá. E vastdinipnasa POC sas kerde vastdinipnasqe centrurá save ingerde k-o barăripen e gradosqo e zanipnasqo thaj e kotorliipnasqo k-e evroputne progrâmurá. **E vastdinipnasa e avrutne roditrenqo thaj e vastdinipnasa e ekipamenturenqo e palutne generaciaqe kaj sas kinde**, sas kerde e trebutne premise vaš **o zorăripen e šajnipnasqo CD** e organizacionqo beneficiárurá, o barăripen vaj o zorăripen e partenerimateno k-o themutno vaj maškarthemutno nivélo thaj o barăripen e nesave ekscelenciaqe centurenqo. O angažuimos e neve roditrenqo thaj i implikácia kadalensi and-e neve rodipnasqe projekturná si jekh aver nèto efèkto e vastdinipnasqo POC didikime e barăripnasqe e rumunikane kotorliipnasqo k-o Progrâmo Orizonto 2020.

Sathaj, **i kontribúcia POC dikhindoj o barăripen e inovaciaqe šajnipnasqo si limitisardo**. E rezultâturá pal i analiza e kadale raportosqi phenel palem ke e prioritete anda i pùblico politika si stabilime po lûngo vaxt, and-o vaxt kaj e paruvimata and-e kompetitivo sektórurá si kerde butvar thaj keren jekh bari inovaciaqi zor and-jekh xarno vaxt, p-i bàza e tehnologikane progresosqi. Kadja, si o risco ke e investicienqe prioritete te na aven palal e trebaimata kadale sektorurenqe, trebaimata kaj paruven pen sa vrjama.

E intervèncie dikhindoj o barăripen e privatone investicienqo and-o CDI sas len pozitivo efekturná opral e bìznisurá e aktivipnasa CD. I kontrafaktuálo analiza sikavel jekh pozitivo impákt o barăripen e privatone pokinimatenqo vaš CDI, k-jekh berś katar i intervència (po xarno vaxt). Tha', p-o maškarutno vaxt (k-e duj, trin thaj štar berša katar i intervència), o efekto e intervenciaqe si negativo. E rezultâturá inkeren pen vi and-o kauzálo, eterogèno efekto p-e kategorie e firmenqe: mikrobìznisurá, firme andar o sektòro Sèrvisurá vaj čhivde and-o umal vaš godáver specializácia ICT, than thaj sarbarípen.

Anda so dikhel o efekto e intervencienqo POC opral o profitabilitèto e firmenqo save sas vastdine, i kerdi analiza sikavdás ke, **and-o kàzo e bìznisurenqi cifraqo, o efekto sas pozitivo thaj po lûngo vaxt**. Sajekh tipo e efektosqo sas kerdo vi p-e diferime kategorie e firmenqe, patisarindoj sar anglal-intervenciaqe berś o berś 2017. Kadja, dikhel pes jekh barăripen e bìznisurenqe cifraqo k-e duj, trin thaj štar berša katar i intervència vaš mikrobìznisurá, vaš e firme lovárde e intervenciasa Projekto e tipostar C thaj vaš e firme kaj si and-o umal vaš godáver specializácia ICT, than thaj sarbarípen. And-o kàzo e

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

firmenqo e angle-intervenciasa and-o 2019, jekh pozitivo efèkto opral e biznisurenqi cífra sas dikhlo vaś e tikne firme, sar vi vaś kodola kaj si p-o umal vaś godäver specializàcia ICT, than thaj sarbarripen.

E love line andar i eksplotatacia sas po but and-e anglutne trin berša katar i intervencia, vi p-e nesave kategorie e firmenqe. Vaś e firme e anglal intervenciasa and-o 2017, e kategorie e firmenqe vaś save e love line andar i eksplotatacia sas maj but k-e firme lovärde sar k-e kodola bi lovärde si: mikrobiznisură, firme katar Sèrvisură thaj Indùstria, kodola andar o umal e Informaciensi thaj e komunikaciensi tehnologiqo (ICT), than thaj sarbarripen thaj e firme lovärde andar i intervencia Projèkto e tipostar C. Vaś e firme e anglal intervenciasa and-o 2019, e kategorie e firmenqe e pozitivone efekturenca vi palal jekh berš, vi palal duj berša e intervenciatar sas: e tikne firme thaj kodola and-o umal vaś godäver specializàcia ICT, than thaj sarbarripen.

O nèto profito registrisardäs barärimata and-e anglutne duj berša katar i intervencia, thaj vi and-o **štarto berš**. P-e kategorie e firmenqe, pozitivo rezultäturna sas line vaś: e tikne firme thaj mikrobiznisură, kodola andar e Sèrvisură thaj Indùstria, e firme andar o umal e Informaciensi thaj e komunikaciensi tehnologiqo, than thaj sarbarripen, e firme lovärde andar Projèktură e tipostar C (ama kadala pozitivo efèktură na sas kerde anda svako berš palal i intervencia vaś svaki andar kadala kategorie). I korkorri kategorija vaś savi o efèkto opral o nèto profito sas pozitivo and-e sarre berša palal i intervencia sas o sektöro Indùstria. Vaś o sèto e firmenqo e anglalintervenciasa and-o 2019, e kategorie e firmenqe e pozitivone efekturenca opral o nèto profito sas: tikne firme, kodola katar Sèrvisură, vi kodola and-o umal ICT, than thaj sarbarripen.

O gin e angažuime manušenqo na barärdäs but palal e intervencie POC (O Operacionälo Khethano Progrämo), thaj lenqo impäktos sas dikhlo toko and-o jekhto berš palal so sas kerde. P-e kategorie e firmenqe, e rezultäturna sikaven sajekh efèkto and-o kazo e firmenqo andar Sèrvisură thaj Indùstria, vi e kodolenqo andar o umal ICT, than thaj sarbarripen. Vaś e firme kaj sas len o berš 2019 sar anglal intervenciaqo berš, e kategorie e firmenqe vaś save sas pozitivo efèktură k-o nivelo e maškartune ginesqo e salariaturenqo sas: firme andar Sèrvisură, firme andar o umal ICT, than thaj sarbarripen, Sastipen, tha' vi Eko-Nanotehnologìa thaj barärde materiälură.

E rezultäturna and-o regionälo profilo sikavde so e intervencie dikhindoj o baräripen e privatone investicienqo and-o CDI tradine k-o **baräripen e mangipnasqo vaś kinbikinipnasqe märke**, jekh relevänto, inovaciaqo sikavno and-o sektöro e servisurenqo, tha' vi e brutone, andrutne pokinimatenqo vaś rodipen thaj buxläripen (GERD), o sektöro e kinbikinipnasqe biznisurenqo.

Faktoste, **madikh so sas tikne and-o totälo, e barärimata e pokinimatenqo vaś o kapitälo sas, pašal sasteste, andar e intervencie e programosqe**. E beneficiärură patän so, bi o vastdinipen dino and-o POC anda so dikhel o baräripen e privatone investicienqo and-o CDI, i implementäcia e aktivimatenqo planifikisarde and-e projèktură na aviläisas kerdi vaj aviläisas kerdi kotorenqo vaj butpalal.

Analizisarindoj e programosqe sikavne dikhel pes ke e intervencie pa o baräripen e privatone investicienqo and-o CDI andine bari kontribucia k-o baräripen e numerosqo e neve roditrenqo and-e entitètură kaj si len žutimos, e numerosqo e neve žutisarde buznisurenqo, vi k-o baräripen e privatone investicienqo kidine e publikone vastdinipnasa vaś inovaciaqe projèktură vaj vaś CD, sikavne vaś save i res po berš 2023 sas nakhli prdal. Pozitivo efèktură dikhen pe vi opral o baräripen e mangimatenqo anda brevetură kaj sas kerde and-e projèktură thaj e numerosqo e zantrikane ko-publikacienco pùblico-privato. And-o regionälo profilo, dikhel pes maj but o regiono Bukureşti-Ilfov jekhe bare kontribuciasa k-o azbalipen e sikavnenqo, thaj and-o sektoriälo plåno dikhel pes maj but o umal e tehnologiqo e informaciensi thaj e komunikaciensi, than thaj sarbarripen e vastne koeficienturenca anda i mažoriteta e sikavnenqi. Sathaj e intervencie POC *dikhindoj o baräripen e privatone investicienqo and-o CDI* na sas len i res te žutisaren i evolücia e ginesqo e salariaturenqo and-e biznisură kaj line e intervencie, dikhlas pes ke o Progrämo stimulisardäs p-o xarno vaxt o baräripen e profitabilitetosqo e biznisurenqo e aktivipnasa CD thaj lenqe šansenqo te inkeren pe and-i periöda 2018-2021.

And-o kazo e intervencienqo POC dedikime k-o baräripen e transfersqo vaś zanimata, tehnologìa thaj personälo saves si les kompetènce CDI maškar o pùblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privato,

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

analizisarindoj e evolùcie e programosqe sikavnenqe, dikhel pes vastne kontribùcie k-o azbalipen e resenqo stabilime vaš o berš 2023, **jekh baro impàkto sas dikhlo opral o gin e biznisurenqo kaj sombutikeren e rodipnasqe instituciencia**, sikavno anda kaj i res sas but nakhli prdal. Sa kadja, o POC andás pozitìvo kontribùcia k-o baräripen e ginesqo e kompanienqo kaj sas žutisarde vaj kaj si len žutimos k-aste thon andre neve produkturá p-o marketo. E projèkturá tradine vi k-o keripen e neve mangimatenqo anda breveturá thaj k-o keripen e ko-publikacienqo pubblico privàto.

O vastdinipen POC sas but vastno and-o umal CDI and-i Rumùnia, o dinipen e lovenqo vaš kado umal katar e themesqo buzeto sas but tikno. Kadaja sas i kàuza kaj determinisardäs i implementàcia e baxtagoresqe projekturenqi, te na avilàsas kado programo, e aktivimata dedikime k-o rodipen avilena bi importànto and-i komparàcia e trebaimatenca e marketosqe, thaj kadja e organizàcie vaš CD, thaj e firme aëtisarde te lien baxatagoresqo pokinipen.

Analizisarindoj e sombutipnasqe drakhlinä maškar e participànturá, dikhel pes ke **i parteneripnasqi drakhlin buxlärdäs pes**, and-i komparàcia e anglutne evaluaciencia, anda so dikhel o gin e komburenqo. Tha' o gin dikhindoj e konèkso komponènturá (clusters) na tiktardäs pes, generaloste sikavindoj jekh atència vortome trujal sajekh rodipnasqe organizàcie thaj o inklistipen e neve firmenqo kaj na keren maj but partenerimata and-i sajekh vrjama. E sikavne kaj ginaven e drakhlinäqi konektiviteta na-i len bare variàcie sikavindoj ke i drakhlin na kerdiläs pe maj eficiènto anda so dikhel o biçhalipen e zanimatenqo. K-o nivèlo e sektorurenqo/marketurenqo save si relevànto/line angl-i jakh e projekturendar, o žutimos POC dikhindoj o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto*, dias vast, pašal aver faktorurá sa kadja importànto, te barärel o gin e inovaciaqe firmenqo thaj o barärdö molipen e kompetitivone sektorurenqo vaj e zoråsa te barären, vi te lačharel pes i teritoriàlo distribùcia.

K-o generàlo nivèlo, o žutimos POC dikhindoj o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto*, andás kontribùcia, pašal aver faktorurá sa kadja importànto, k-o lačharipen e andrutne kompetitivipnasqo thaj e ekonomikane baräripnasqo and-e umala e projekturenqe, vi k-o baräripen e publikone thaj privatone investicienco CDI and-e zòne line angl-i jakh e projekturendar. And-i konklüzia, o žutimos POC dikhindoj o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto* si jekh šajutni kàuza kaj andás kontribùcia trebutne chandeste k-e dikhle lačharimata.

E rezultàturá e analizaqe differènce and-e differènce and-o regionàlo profilo sikavde dirèktro efèkturá e intervencienqe POC dedikime k-o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto* opral o gin e ko-publikacienqo pubblico-privàto. Adaja buti sikavel jekh maj lačhi integràcia thaj paruvipen e zanimatenqo thaj eksperiencienqo maškar e roditre andar kodola duj sektòrurá, so anel kontribùcia k-o lačharipen e santrikane rezultaturenqo thaj k-o baräripen e inovaciaqo.

Sa kadja, e rezultàturá e analizaqe differènce and-e differènce and-o regionàlo profilo sikavde pozitìvo efèkturá e intervencienqe POC dedikime k-e maj but specifiko obiektivurá opral nesave rezultatosqe sikavne. Kadja, dikhlas pes ke **i kidini intensità e intervencienqi POC** dikhindoj o baräripen e santrikane šajnipnasqo and-e umala vaš godäver specializàcia thaj sastipen, dikhindoj o baräripen e rumunikane kotorliipnasqo k-o Porgràmo Orizònto 2020, dikhindoj o baräripen e privatone investicienco and-o CDI vaj dikhindoj o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto sas lan jekh dirèktro efèktro opral e totàlo pokinimata anda rodipen-buxläripen*, and-o vaxt so **i intensità kidini e intervencienqi POC** dikhindoj o baräripen e privatone investicienco and-o CDI vaj dikhindoj o baräripen e transfersqo vaš zanimata, *tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maškar o pubblico, rodipnasqo mèdio thaj o kodova privàto sikavdäs pesqo impàkto opral o baräripen e ginesqo e breveturenqo*.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

E efektură registrisarde si len o šajnipen te inkeren pe po lùngo vaxt, e organizàcie beneficiarură kamindoj te inkeren maj dur e partenerimata thaj te keren vi neve partenerimata, te barären neve produktură thaj sèrvisură vaś CD, te inkeren e pozitivo efektură k-o nivelo e žutisarde firmenqo anda so dikhel i biznisurenqi cífra, te keren jekh vvervikani produkcia, te barären o kompetitivipen thaj i privàto investicia and-o CD. **O inkeripen po lùngo vaxt e efekturenqo trebul te avel vastdino e avutne politikendar thaj programurendar** vaś žutimos e parteneripnasqo maškar rodipen thaj indùstria, e prediktabilitetostar e pokinimatenco, e stabilitetostar thaj prediktabilitetostar e kadrosqo krisutno, institucionàlo thaj fiskàlo, ama vi nesave globalone evoluciendar sar si o baräripen e digitalizaciaqo thaj e tehnologizaciaqo.

Anda so dikhen e mekanismură, e maj importànto specifiko faktorură save žutisarde o keripen e efekturenqo si: o nivelo e loväripnasqo thaj o vaxt and-o kaj sas implementisarde e projèktură, vi o rambursaciaqo kalendàro e pokinimatenco, sathaj kadava vazdinäs pharimata e firmenqe. Paruvipnaste, e mekanismură save azbade e efektură si: o baro vaxt katar o kontraktisaripen zi k-i implementàcia e projekturenqi, e raportisaripnasqe thaj monitorizaciaqe procedûre, e mangle dokumèntură thaj e sikavne ažukerde andar projèktură (paruvipnasqo haraktéro e ginavipnasqe modosqo and-i implementàcia) thaj o vaxt thaj i birokàcia e procedurenqe vaś kinimata.

E evaluaciaqe konstatacie determinisarde o formulisaripen e nesave **rekomendacienciqo speciàlo vaś e Managementosqi Autoritèta e Programosqi**, vaś aver institùcie andar o managementosqo sistèmo e evroputne fondurenqo (intermediàro organìsmură, aver departamèntură andar o Ministèro e Integraciaqo thaj e Evroputne Projekturenqo), thaj vi vaś o **Ministèro e Rodipnasqo, Inovaciaqo thaj Digitalizaciaqo**.

Anda o baxtagor e avutne intervencienqo si but importànto **te zorärel pes o krisutno thaj institucionàlo kàdro** k-aste avel maj šukar adaptisardo k-e stratègiko obiekttivură kaj dikhen o baräripen e zantrikane šajnipnasqo, k-aste ristärel pes **jekh maj lačhi stratègiko programàcia thaj planifikàcia e loväripnasqe resurseenqi**, favorutne kondicie thaj vastdinipnasqe loväripnasqe instrumèntură k-aste stimulisarel pes o kotorliipen e privatone firmenqo k-o aktivipen CDI thaj te kerel i karièra CDI maj cirdutno/atráktivo.

O baxtagor e Programosqo thaj e intervencienqo lovärde and-o umal CDI si influensime but e krisutne thaj institucionalone kontekstostar and-o savo kadava si implementisardo. Kadja, e evaluàcie sikavde o trebaipen te palemkerel pes o krisutno kàdro, kaj te avel maj šukar adaptisardo k-e stratègiko obiekttivură, te vastdel i implementàcia e principurenqi vaś jekh "Putardo zanglipen", jekh demërso but trebutno vaś o kotorliipen e Rumuniaqo k-o keripen e evroputne zantrikane thanesqo (ERA). O krisutno kàdro trebul te avel transparènto, prediktibili thaj lokho implementisaripnasqo. Sa kadja, trebul te kerel pes o lačharipen e institucionalone kadrosqo k-aste karfinärel pes jekh guvernàanca kaj te ristärel e trebutne kondicie vaś o buxläripen e umalesqo CDI.

E evaluàcie sikavde ke trebul **te del pes love vi maj dur** vaś e intervèncie kaj dikhen **o baräripen e šajnimatenqo CDI** k-aste azbal pes i kritiko màsa kaj si trebutni e performancaqe, te del vast te konektizel pes jekh gin maj baro e organizacionqo CD k-e themutne thaj maškarthemutne drakhlinä vaś CD, zantrikani literatùra thaj datenqe bàze maškarthemutne, **te inkeren pe e pokinimata** vaś e intervèncie kaj dikhen **o baräripen e rumunikane kotorliipnasqo and-o Progràmo Orizònto 2020**, k-aste zorärel pes o rodipnasqo šajnipen thaj te barärel i ekscelència and-i sinergia e aktivimatenga e evroputne programurenqe andar i avutni programaciaqi periòda (misaläqe Orizònto Evròpa), te inkerel pes maj dur i implementàcia e nesave programurenqi kaj te stimulizen **o baräripen e privatone investicienco and-o CDI**, e akcentosa p-i adaptàcia kadale intervencienqi k-e ekonomikane evolùcie thaj zumavindoj te ferizel pes e baräripnastar e bibarabarimatenqo kaj si maškar e baräripnasqe regionură, thaj vi te kerel pes maj dur i implementàcia e nesave programurenqi kaj te stimulizen **o karfinäripen thaj**

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale

2014-2020

o buxlăripen e sombutipnasqe relacienco maškar rodipnasqe organizàcie thaj biznisură k-ašte kerel pes o transfèro e zanimatenqo, tehnologiaqo thaj personalosqo CDI, e akcentosa p-i adaptàcia kadale intervencienqi k-e ekonomikane evolùcie, thaj vi p-o žutimos te ulavel o zanipen vi k-o nivèlo e regionurenqo maj zalaga barärde thaj te **stimulizel pes o cirdipen and-e partenerimata e tikne firmenqo save si but dinàmiko thaj e zoråsa te labären verver marketosqe nîše.**

Sajekhvar, rekomendisarel pes te barärel o loväripen vaš o umal CDI e resasa te zorärel thaj te stimulisarel e evolùcie moderato favorutne andar o privato sektoro thaj te žutisarel o lačharipen e evolucienqo andar o pùblico sektoro, **te ristärel pes o stabilitèto vaš o relevànto krisutno thaj institucionàlo kàdro** vaš e stabilime stratègiko obiekтивură, kadja kaj i implementàcia e projekturenqi te avel prediktibili, **te ristärel pes e manušikane resûrse specializime vaš e umala vaš godäver specializacia, vi te ristärel pes e loväripnasqe sùrse trebutne vaš i aktualizacia e kompetencenqi** thaj te kerel pes i specializacia barärdi e roditrenqi kaj keren buti e barärde infrastrukturenca.

E rekomendàcie vaš o lačharipen e implementaciaqe strategiaqo POC dikhen, šerutnes, o tiknäripen e evaluaciaqe periodenqo thaj o kontraktisaripen e projekturenqo kadja, k-ašti te kerel pes i implementàcia kadalenqi po pašal k-o momènto kana keren pe e loväripnasqe mangimata. Sa kadja, rekomendisarel pes te ristärel pes loväripnasqe thaj manušikane resûrse kaj si trebutne vaš i evaluacia thaj o kontraktisaripen sa vaxt thaj prediktibili, te kerel pes eficiente institucionàlo cirkuitură thaj te ristärel pes manušikane resûrse, vi specializime evaluatörură, te barärel pes o vaxt anda i implementàcia e projekturenqi k-ašte mukhel te azbal pes e stabilime obiekтивură, te zorärel pes o vakäripen maškar e loväripnasqe organìsmură thaj e organizacie beneficiärură, te zorären pe e informisaripnasqe thaj e sikavipnasqe sèsie vaš e beneficiärură kaj keren pùblico kinimata. Sa kadja sar rekomendàcia vaš o lačharipen e implementaciaqe strategiaqo si te barärel pes e institucionàlo stabilitèto thaj o prediktabilitèto dikhindoj o putaripen e kompeticienqo thaj e evaluaciaqe termenurenqo – kontraktisaripen – rambursàcia.

E rekomendàcie vaš o lačharipen e monitorizaciaqe procedureng dikhen o tiknäripen e birokraciaqo, o sadäripen e mangle dokumenturenqo, o lačharipen e platformaqo MySMIS thaj laqo labäripen k-ašti te lokhärel pes o vakäripen maškar e beneficiärură e programurenqe thaj e zene save keren i texnikani thaj loväripnasqi monitorizacia, o lačharipen e funkcienco pi platfòrma MySMIS, e akcebilitetosqo e informacienco, e mekanismurenqo vaš validacia e informacienco, thaj vaš o keripen e logikone korelacienco maškar kadala ašti te keren o monitorizaciaqo procèso maj eficiente, o xramosaripen e trinechonenqe raporturenqo vaš monitorizacia OI Rodipen e aspekturenca dikhindoj o vaxt katar o thovipen e loväripnasqe mangimatenqo zi k-o kontraktisaripen e projekturenqo, vi e vaxta vaš o dìlgipen e implementaciaqe periodenqo e projekturenqe, o tiknäripen e ginesqo e mangle eksplikacienco vaš e rambursaciaqe mangimata, o biparuvipen e regulenco kana kerel pes i implementàcia e projekturenqi vaj maškar o thovipen e projekturenqo thaj o kontraktisaripen, o sadäripen e raportisaripnasqo e aktivimatenqo.

E rekomendàcie vaš o lačharipen e loväripnasqe cirkuitosqo e projekturenqo lién and-o dikhipek, šerutnes, te kerel pes eficiente o rambursaciaqo procèso/o procèso vaš o dinipen palpale e pokinimatenco karing beneficiärură thaj o vakäripen e beneficiarurenca anda so dikhel o eligibiliteto e pokinimatenco, te sadärel pes o thamikano kàdro pa kinimata vaš IMM (tikne aj maškarutne biznisură), te tiknärel pes o gin e mangle eksplikacienco thaj e vaxtenqo vaš o keripen kadalenqo. Sa andar i loväripnasqi perspektiva, rekomendisarel pes te kerel pes marketosqe analize k-ašte kerel pes loväripnasqe instrumèntură vaj te zorärel pes kodola kaj si k-o regionàlo nivèlo, e resasa te lokhärel pes o akcèso e organizaciènqo kaj si beneficiärură k-e projèktură e evroputne loväripnasa, maj but e IMM, thaj te zorärel pes o šajnipen e beneficiarurenco kadja, k-ašti te avel jekh po but baro gin e projekturenqo thode and-o operacionàlo prògramo. Na and-o palutno rënd, o lokhäripen e akcesosqo k-e krèdite and-e bânska vaš o vastdinipen e sompokinipnasqo thaj o dinipen e fiskalone lokhärimatenqo e firmenqe kaj keren rodipen-buxläripen aštizenas te den vast k-jekh maj lačho keripen e kasave projekturenqo.